

מבחן בתורה (ספר דברים) תשע"ה – מידע והמלצות

משנת תשע"ה יועבר מבחן חמ"ד בתורה (ספר דברים) לתלמידי כיתות ו' בכל בתי הספר של החינוך הממלכתי-דתי. המבחן יערך רק במתכונת פנימית, והוא יחליף את מבחן חמ"ד שהועבר עד כה לתלמידי כיתות ד' (ספר במדבר) במתכונת חיצונית.

המבחן נועד לבדוק עד כמה תלמידים העומדים לפני סיום בית הספר היסודי בחינוך הממלכתי-דתי שולטים בתכנים ובמיומנויות בתורה. הנושאים הנבדקים במבחן (פרשות דברים-שופטים) נלמדים בשיעורי תורה בכיתה ו' במחצית הראשונה של שנת הלימודים.

המבחן פותח בהתאם לתכנית הלימודים ובהתאם לדרישות, כפי שהגדירו מובילי תחום הדעת במשרד החינוך. אפשר למצוא את מפרט המבחן באתר האינטרנט של ראמ"ה בלשונית "מבחנים וסקרים ארציים", בנושא 'מבחני חמ"ד'.

להלן עקרונות המתכונת הפנימית של המבחן:

- העברת המבחן לתלמידים, בדיקתו וניתוח תוצאותיו ייערכו על ידי צוות בית הספר.
 - המבחן הוא כלי הערכה הנוסף על כלי הערכה אחרים שבית הספר משתמש בהם במהלך שנת הלימודים. תוצאות המבחן ומידע ממקורות נוספים יוכלו לשמש את בית הספר כדי לגבש תהליכים של קבלת החלטות ולתכנן את ההוראה ואת הלמידה בנושאי הלימוד הנבדקים.
 - הערכה פנים-בית ספרית מהותית מתרחשת אם צוות בית הספר תופס אותה כחלק בלתי נפרד משיפור ומפיתוח מקצועי ולא ככלי בקרה על עבודתו, לכן ישמשו ציוני המבחן אך ורק את הנהלת בית הספר ואת צוותו. ציוני המבחן יישארו בידי בית הספר, והוא אינו נדרש לדווח על הציונים לגורם חיצוני כל שהוא.
 - מומלץ כי המורה הממלא את תפקיד רכז ההערכה בבית הספר יסייע לצוותי ההוראה להפיק את מיטב התועלת מהמבחן, לנתח את תשובות התלמידים, לתת פרשנות לתשובות אלה, להסיק מסקנות הנוגעות לתהליכי ההוראה והלמידה בבית הספר ולתכנן דרכי פעולה.
 - חשוב ומומלץ כי צוות ההוראה בבית הספר יערוך ניתוח איכותני של תשובות התלמידים (נוסף על הניתוח הכמותי הנערך באמצעות חישוב הציונים) לפי המחווה של המבחן, ובייחוד חשוב לזהות דפוסים שכיחים של תשובות שגויות. זאת הזדמנות ללמידה משותפת של צוותים מתחומים שונים בבית הספר, והיא עשויה לתרום מאוד לשיפור תהליכי למידה, הוראה והערכה של תלמידים ושל מורים בבית הספר.
 - חשוב ומומלץ להחזיר לתלמידים את מחברות המבחן ולתת להם משוב אינטגרטיבי ומחזק. כדאי לשים דגש על נקודות החוזק ועל נקודות התורפה ולהמליץ על דרכים לשיפור.
 - ראמ"ה תעמיד לרשות בתי הספר כלי עזר (מבוססי אקסל) כדי לסייע לחשב את הציונים ולקבל נתונים על ההישגים של תלמידי הכיתה ושל תלמידי השכבה. כלים אלה יפורסמו באתר האינטרנט של ראמ"ה כמה ימים לאחר מועד העברת המבחן.
- להלן סוגי כלי העזר שיפורסמו:
- כלי עזר כיתתי – הכלי נועד לחישוב הציונים של תלמידי הכיתה במבחן, והוא מספק תמונת מצב של הישגי הכיתה במבחן.
 - כלי עזר שכבתי – הכלי נועד לחישוב ההישגים של תלמידי השכבה במבחן, הוא מספק נתונים בנוגע להישגי כל התלמידים בשכבה ומאפשר להשוות בין ההישגים בכיתות מקבילות.

- היערכות לבחינת תלמידים עם צרכים מיוחדים (בהתאם לצרכים הפרטניים של התלמידים הנבחרים) – רצוי לספק לתלמידים עם צרכים מיוחדים את התנאים שהם רגילים להם בבית הספר לאורך השנה. יש להכין מראש אמצעי בחינה ייחודיים (למשל מחברות מבחן מוגדלות לתלמידים עם קשיי ראייה). יש להקצות כיתה נפרדת וכוח אדם לפי הצורך וליידע את התלמידים הזכאים על אודות ההתאמות שיקבלו (למשל שכתוב תשובות המבחן, הפסקות, חלוקת המבחן למקטעים והקראה).

מועד המבחן ומתכונת העברתו –

- מומלץ לקיים את המבחן ביום שני, כ"ז בשבט תשע"ה, 16 בפברואר 2015 (אין לקיים את המבחן לפני תאריך זה).
- במבחן שלושה חלקים:
 - חלק א – ושיננתם לבניך (ידיעת פסוקים בעל-פה, ידיעת סדר הפרשות, כתב רש"י);
 - חלק ב – התורה ומשמעותה;
 - חלק ג – פירושי רש"י לתורה.
- בחלק א אסור להשתמש באמצעי עזר כל שהוא. בחלק ב ובחלק ג מותר להשתמש בחומש דברים ובפירוש רש"י. חשוב ליידע את התלמידים מבעוד מועד בנוגע לשימוש באמצעי עזר.
- מהלך המבחן –
 - בתחילה יש לחלק לתלמידים את הדפים של חלק א. חלק זה אינו מופיע בתוך מחברת המבחן, אלא הוא מודפס על גבי דף נפרד. הזמן המוקצב לחלק זה הוא כעשר דקות, ואסור להשתמש באמצעי עזר כל שהוא. לאחר שענו התלמידים על השאלות שבחלק א, יש לאסוף את הדפים ולחלק להם את מחברות המבחן שבהן חלק ב וחלק ג. בחלקים אלה אפשר להשתמש בחומש דברים ובפירוש רש"י.
- המבחן יימשך 90 דקות כדי שהתלמידים יוכלו להשיב על כל השאלות בנינוחות. תלמידים שיזדקקו להארכת זמן כדי להשלים את המבחן, יוכלו לקבלה בהתאם להחלטת בית הספר.
- אמצעי קשר –
 - בשאלות הנוגעות לתוכן המבחן ולקשר שלו לתכנית הלימודים נא לפנות למפמ"רית ולנציגיה.
 - בנושאים אחרים אפשר לשלוח דואר אלקטרוני למשרדי ראמ"ה לכתובת זו: rama@education.gov.il.

מחווין למבחן פנימי בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ה

הנחיות כלליות לבוזקים

- * בכל שאלות המבחן אם לא כתב התלמיד תשובה או לא סימן תשובה, יש לתת לו ציון 0.
- * בפריטים הפתוחים (בניית תשובה) יש להעריך את התשובה לפי ההנחיות המפורטות במחווין. אם כתב התלמיד יותר ממספר התשובות הנדרש, ייבדקו רק התשובות הנדרשות לפי סדר כתיבתן.
- * בשאלות שבהן התלמידים מתבקשים לכתוב את התשובה בלשונם, אין לתת נקודות על ציטוט מהכתוב.
- * בפריטים מסוג רב-בררה (ר"ב) אם סימן התלמיד יותר מתשובה אחת, יש לתת לו ציון 0.
- * בפריטים הסגורים 2, 4, א אם סימן התלמיד יותר ממספר התשובות הנדרש, יש לתת לו ציון 0.

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
חלק א - ושיננתם לבניך			
א.	פתוח	להלן הפסוקים וכל המילים החסרות בהם (המילים החסרות מודגשות): 1. "אֶרֶץ חֲטָה וְשִׁעְרָה וְגִפֶּן וְתֵאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שָׁמֶן וְדָבָשׁ." (דברים ח, פסוק ח) 2. "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ." (דברים ח, פסוק י) 3. "וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִיעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לִאֲהָבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ בְּכָל לִבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם." (דברים יא, פסוק יג) 4. "כִּי עִם קְדוֹשׁ אֵתָהּ לֵה' אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ בָּחַר ה' לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סֻגָּלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה." (דברים יד, פסוק ב) ניקוד: כתיבה של כל מילה חסרה מזכה בחצי נקודה. אין להפחית נקודות על שגיאות כתיב הומופוניות (החלפת אותיות בעלות אותו צליל) ועל הוספה או על השמטה של ה' הידיעה ושל אותיות השימוש ב', מ', ל'.	7-0
ב.	פתוח	תשובה שבה שש הפרשות החסרות כתובות בסדר הזה: ואתחנן, עקב, שופטים, כי תבוא, ניצבים, האזינו. ניקוד: כל פרשה חסרה הכתובה במקומה מזכה בחצי נקודה.	3-0

מחווין למבחן פנימי בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ה

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
ג.	פתוח	5 = כתיבת הקטע בכתב רגיל וללא שגיאות, כפי שמפורט להלן: ואל השופט אשר יהיה בימים ההם ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו אתה צריך לשמוע לו 4 = שגיאה בכתיבה של אות אחת 3 = שגיאה בכתיבה של שתי אותיות 2 = שגיאה בכתיבה של שלוש אותיות או בכתיבה של ארבע אותיות 1 = שגיאה בכתיבה של חמש אותיות 0 = שגיאה בכתיבה של יותר מחמש אותיות הערה: שגיאה חוזרת בכתיבה של אותה אות תיחשב שגיאה אחת. השמטת אות או הוספתה תיחשב שגיאה.	5-0

מחווין למבחן פנימי בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ה

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
חלק ב – התורה ומשמעותה			
1	פתוח	א. 3 = תשובה הנוגעת לעומס המשימה ביחס לכוחו של משה. לדוגמה: – כי משה לא יכול לשפוט את כלם ביחד. – כי הוא לא יכול לנהיג את עם אבד. – איכה אשאל אבדי טרחם ומלאכם. 0 = כל תשובה אחרת לדוגמה: – כי ה' לא יכול לספור את עם ישראל כיוון שהם רבים. – כי אין לפני ישראל מנהיג.	3, 0
	פתוח	ב. 3 = תשובה שיש בה ציטוט של המילים האלה: "... טוב הדבר..." 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
	פתוח	ג. 3 = תשובה שיש בה שניים מהציוויים שלהלן או פרשנות של רש"י: – לא להטות משפט / לא להעדיף עשיר יותר מעני. – לא לפחד מאיש. – להעביר משפט קשה לשיפוטו של משה. 1 = תשובה שיש בה ציווי אחד. 0 = כל תשובה אחרת לדוגמה: – לא אפילו לדפי בצל. – לא אפילו לדברי איש.	3, 1, 0

מחווה למבחן פנימי בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ה

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון																					
2	סגור	א. 3 = הקפה או סימון של שלושת השמות האלה: - אדום - מואב - עמון 2 = הקפה או סימון של שני שמות 0 = כל תשובה אחרת, לרבות הקפה של יותר משלושה שמות.	3, 2, 0																					
	ר"ב	ב. 3 = התשובה הנכונה: (2) כי ה' הבטיח לעמים האלה את ארצם. 0 = כל תשובה אחרת	3, 0																					
3	פתוח	א. 3 = אומות העולם / העמים (מסביב) / הגויים 0 = כל תשובה אחרת	3, 0																					
	פתוח	ב. 3 = תשובה שיש בה אחת המעלות האלה: - לגוי הגדול הזה יש תורה/מצוות/משפטים/חוקים. - הגוי הגדול הזה הוא עם חכם ונבון. - הגוי הגדול הזה קרוב לה' / ה' נענה לקריאתו / ה' שומע אותו. 0 = כל תשובה אחרת	3, 0																					
4	סגור	א. תשובה שיש בה שישה סימונים, כפי שמפורט בטבלה שלהלן: <table border="1"><thead><tr><th>הדיבר</th><th>מצוות שבין אדם למקום</th><th>מצוות שבין אדם לחברו</th></tr></thead><tbody><tr><td>(1) לא תשא</td><td>✓</td><td></td></tr><tr><td>(2) לא תענה</td><td></td><td>✓</td></tr><tr><td>(3) אנכי ה'</td><td>✓</td><td></td></tr><tr><td>(4) לא תנאף</td><td></td><td>✓</td></tr><tr><td>(5) לא תגנב</td><td></td><td>✓</td></tr><tr><td>(6) לא יהיה</td><td>✓</td><td></td></tr></tbody></table> ניקוד: סימון ✓ במקום הנכון ליד כל דיבר מזכה בחצי נקודה.	הדיבר	מצוות שבין אדם למקום	מצוות שבין אדם לחברו	(1) לא תשא	✓		(2) לא תענה		✓	(3) אנכי ה'	✓		(4) לא תנאף		✓	(5) לא תגנב		✓	(6) לא יהיה	✓		3-0
	הדיבר	מצוות שבין אדם למקום	מצוות שבין אדם לחברו																					
(1) לא תשא	✓																							
(2) לא תענה		✓																						
(3) אנכי ה'	✓																							
(4) לא תנאף		✓																						
(5) לא תגנב		✓																						
(6) לא יהיה	✓																							

מחווין למבחן פנימי בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ה

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
4	פתוח	ב. 3 = תשובה שהטעם למצווה הוא זכר ליציאת מצרים או זכר לכך שהיינו עבדים במצרים. 0 = כל תשובה אחרת לדוגמה: – שכלום יאמינו שלשם פיא פכי חלופה. – לפי חסד ולשאר אגמחא.	3, 0
5	פתוח	א. 1 = וקשרתם לאות על ידך 0 = כל תשובה אחרת	1, 0
		ב. 1 = (מצוות) קריאת שמע / שמע ישראל 0 = כל תשובה אחרת	1, 0
		ג. 1 = (מצוות) מזוזה 0 = כל תשובה אחרת	1, 0
		ד. 1 = והיו לטוטפות בין עיניך 0 = כל תשובה אחרת	1, 0
6	פתוח	א. תשובה שיש בה שניים מהדברים האלה: – עיינות/מעיינות – נחלי מים/נחלים – תהומות/מי תהום. ניקוד: כל אפשרות נכונה מזכה בחצי נקודה.	1-0
		ב. תשובה שיש בה שניים מהדברים האלה: – שבעת המינים / שמו של אחד משבעת המינים – לחם. הערה: תשובה שיש בה שמות של שניים משבעת המינים תיחשב תשובה נכונה, למשל חיטה ושעורה. ניקוד: כל אפשרות נכונה מזכה בחצי נקודה.	1-0
		ג. תשובה שיש בה שניים מהדברים האלה: – נחושת / מהרריה תחצוב נחושת – ברזל / אבניה ברזל. ניקוד: כל אפשרות נכונה מזכה בחצי נקודה.	1-0

מחווין למבחן פנימי בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ה

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
7	פתוח	א. 3 = תשובה הנוגעת לאחת האפשרויות האלה: - ירידת גשמים - יכול רב - אריכות ימים בארץ ישראל / על האדמה 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
	פתוח	ב. 3 = תשובה הנוגעת לאחת האפשרויות האלה: - איירידת גשמים / בצורת - גלות 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
	סגור	ג. 1. 1 = מטר/יורה/מלקוש 0 = כל תשובה אחרת	1, 0
		2. 1 = תירושך/תירוש 0 = כל תשובה אחרת לדוגמה: - לֶפֶן	1, 0
		3. 1 = דגנך/דגן 0 = כל תשובה אחרת לדוגמה: - שֶׁלִיפ - חִטָּה - תֶּשֶׁב - יבֹל	1, 0
		4. 1 = יצהרך/יצהר 0 = כל תשובה אחרת לדוגמה: - זֵי - שֶׁמֶן	1, 0

מחווין למבחן פנימי בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ה

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
8	ר"ב	3 = התשובה הנכונה: (3) להעלות קרבנות לה' רק בבית המקדש. 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
9	פתוח	3 = הסבר שלפיו (בשנה השביעית) יש לבטל את ההלוואות או לוותר על החובות / לשמוט את החובות (שניתנו בשש השנים שקדמו לה). 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
10	פתוח	א. 2 = תשובה שהשמות של שלושת הרגלים כתובים בה: פסח, שבועות וסוכות. הערה: גם שמות נרדפים לשלושת הרגלים יתקבלו. 0 = כל תשובה אחרת	2, 0
	פתוח	ב. 3 = לעלות לירושלים / לעלות לבית המקדש / להקריב קרבנות או לשמוח 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
	פתוח	ג. 3 = תשובה שלפחות שניים מהאנשים האלה כתובים בה: עבד, לוי, גר, יתום ואלמנה, או תשובה הנוגעת לחלשים בחברה ומנוסחת כהכללה. 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
11	פתוח	3 = תשובה שיש בה ציטוט של המילים האלה: "... אשר יהיה בימים ההם..." 0 = כל תשובה אחרת	3, 0
12	פתוח	א. 3 = תשובה שיש בה שתיים מהמצוות האלה: - לא להרבות כסף וזהב. - לא להרבות סוסים. - לא להשיב את העם למצרים. - לא להרבות נשים. 1 = תשובה שיש בה מצווה אחת. 0 = כל תשובה אחרת לדוגמה: - לא אפגע באל	3, 1, 0
	פתוח	ב. 3 = לכתוב ספר תורה / ללמוד תורה 0 = כל תשובה אחרת	3, 0

מחווין למבחן פנימי בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ה

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
13	פתוח	3 = השלמת החסר בשלושת הסעיפים בלשון החומש או בלשון התלמיד, כפי שמפורט להלן: - אדם נטע כרם ולא חָלְלו. - אדם אָרַשׁ אישה ולא לקחה. - אדם ירא ורך לבב. 2 = השלמת החסר בשני סעיפים 0 = כל תשובה אחרת	3, 2, 0

מחווין למבחן פנימי בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ה

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
חלק ג – פירושי רש"י לתורה			
14	פתוח	א. 2 = תשובה שכתובים בה שלושת השמות האלה: שריון, שניר, שיאון. 1 = תשובה שכתובים בה שני שמות. 0 = כל תשובה אחרת	2-0
	פתוח	ב. 1 = תשובה הנוגעת לשבחה של ארץ ישראל. 0 = כל תשובה אחרת	1, 0
15	פתוח	2 = תשובה העוסקת בשאלה מדוע בספר דברים / כאן כתוב "שמור", ובספר שמות / נָסַם / בעשרת הדיברות כתוב "זכור". 0 = כל תשובה אחרת	2, 0
16	פתוח	א. 1 = גלוי ושאינו גלוי 0 = כל תשובה אחרת	1, 0
		ב. 1 = נמוך וגבוה 0 = כל תשובה אחרת	1, 0
		ג. 1 = אתה ישן על מיטתך 0 = כל תשובה אחרת	1, 0
17	פתוח	א. 1 = "דבר אחר" 0 = כל תשובה אחרת	1, 0
	פתוח	ב. 2 = תשובה שכתוב בה האיסור לפי שני הפירושים, כפי שמפורט להלן: • לפי הפירוש הראשון: לא להקריב קרבנות לה' בכל מקום. • לפי הפירוש השני: לא למחוק את שם ה' / לא לנתץ את מזבח ה'. 1 = תשובה שכתוב בה האיסור לפי פירוש אחד. 0 = כל תשובה אחרת	2-0
18	פתוח	1 = תשובה הנוגעת לכך שאם השופט מעדיף את אחד הצדדים, הצד האחר עלול להתייאש / להיבהל / לחשוש לַדָּבָר. 0 = כל תשובה אחרת	1, 0

מחווין למבחן פנימי בתורה (ספר דברים) לכיתה ו, תשע"ה

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון לפי רמות הביצוע / התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
19	פתוח	א. 2 = לדעת רבי עקיבא – אדם שאינו מסוגל לראות אנשים ההורגים זה את זה במלחמה. לדעת רבי יוסי הגלילי – אדם שעבר עבירות והוא מפחד שימות במלחמה בגללן. 1 = תשובה שיש בה הסבר נכון לפי דעה אחת בלבד. 0 = כל תשובה אחרת	2-0
	ר"ב	ב. 1 = התשובה הנכונה: (2) כפשוטו 0 = כל תשובה אחרת	1, 0